

บทความวิจัย (Research Article)

การศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านนาเมือง
อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลกThe Study Way of Life, Culture, Tradition of the Majority
of People at the Community of Ban Namuang,
Chattrakarn District, Phitsanulok Provinceบุษบา หินเธาว์^{1*} อรวรรณ ไพโรจน์วุฒิพงษ์¹ และกมลรัตน์ บุญอาจ¹
Bussaba Hintow^{1*}, Orawan Pairojwoottipong¹ and Kamolrat Boonart¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาการสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวลาวบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้กระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน มีตัวแทนจากชุมชน ร่วมเป็นที่วิจัยและร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบการสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมทอผ้าและประกอบอาหารพื้นถิ่น ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านนาเมือง มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน 3 ด้านหลัก คือ ด้านการทำมาหากิน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความเป็นอยู่ ซึ่งหล่อหลอมให้เกิดเป็นความเชื่อและพิธีกรรม โดยมี ฮีต 12 คอง 14 เป็นตัวกำกับคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติของหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในการดำรงชีวิต โดยการสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวลาวบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก เกิดจาก 1) เกิดจากระบบครอบครัว 2) เกิดจากความเชื่อ เรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ 3) เกิดจากความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของสมาชิกในชุมชน 4) เกิดจากความเข้มแข็งของวัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญของชุมชน และ 5) เกิดจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และมีรูปแบบ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) สมาชิกในครอบครัวเป็นหลักในการสืบสานและถ่ายทอด 2) เก็บข้อมูลไว้ในตัวประชาชนชาวบ้านและผู้รู้ 3) ชุมชน วัดและสถานศึกษามีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ของหมู่บ้าน

คำสำคัญ: วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the way of life, culture, tradition of the majority of the people at the community of Ban Namuang, Chattrakarn District, Phitsanulok Province, 2) to examine how they inherit their way of life, culture and tradition of Lao people, and investigate a guideline to promote cultural tourism complying with their way of life. The data were collected interview, and observation form. The participants were representatives from the community doing weaving cloth activity and preparing local cuisine. The results revealed

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University

*Corresponding author; email: Bussaba_took@hotmail.com

(Received: 2 March 2020; Revised: 2 June 2020; Accepted: 9 July 2020)

that the people's way of life, culture and tradition were related to the nature and the supernatural in three main facets: earning a living, social relation, and their well-being, which are shaped to be their belief and rites. They are called heet-12 (Twelve Traditions) and khong-14 (Fourteen Principles) controlling the ethics, moral and the practice of the people in the village for the sake of peaceful life. Also, it was found that the inheritance of the way of life, culture and tradition of Lao people at Ban Namuang, was supported by the family system, the belief in ghosts or the supernatural, the firm relation of the community members, the strength of culture/important tradition of the community, and the belief in Buddhism. This can be carried out in three forms: 1) inheriting and transferring by the family members, 2) keeping the data with the local scholars and knowledgeable people, 3) the community, temple and educational institutes' getting involved in the heritage of culture, tradition of the village. It was suggested that cultural tourism should be promoted to comply with the people's way of life, culture and tradition

Keywords: Way of life, Culture, Tradition

บทนำ

การสื่อสารไร้พรมแดนและเทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนทำให้ประเทศกำลังพัฒนาได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรม จากประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยก็เช่นกัน หากริบเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาโดยปราศจากการคัดกรอง ก็ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณี หรือจารีตประเพณีสูญหายไป โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้ถ่ายทอด ความเชื่อ พิธีกรรม จารีตประเพณี คำสอนไว้เพื่อให้คนประพัตดินเป็นคนดีมีคุณธรรม มีความกตัญญู รวมถึงการเคารพธรรมชาติรอบตัว เป็นต้น จะเห็นได้ว่าในสมัยก่อนจะมีการตั้งศาลขึ้นบริเวณริมหนอง คลองบึง เพื่อป้องกันไม่ให้คนไปจับสัตว์น้ำ หรือการนำผ้าเหลืองไปผูกหรือตั้งศาลไว้ที่ต้นไม้ใหญ่ก็เพื่อป้องกันไม่ให้คนลักลอบตัดต้นไม้ เป็นต้น ถ้าใครละเมิดก็อาจจะทำให้เจ็บไข้ได้ป่วยหรือเสียชีวิตได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นความชาญฉลาดของบรรพบุรุษที่สามารถบูรณาการความเชื่อความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อรักษาสมดุลของ ธรรมชาติเอาไว้ (บันทึก พาทีจร, 2549)

อำเภอชาติตระการเป็นเมืองมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ เป็นเมืองวัฒนธรรมของล้านช้าง กลุ่มชุมชนของอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่ก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากประเทศลาวเข้ามาประเทศไทยทางด้านซ้าย จังหวัดเลย และอพยพมาตั้งหลักแหล่งที่บ้านนาเมือง ซึ่งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่าชาติตระการเป็นเมืองในหุบเขา ลุ่มแม่น้ำแควน้อยที่มีเส้นทางติดต่อระหว่าง ภาคเหนือตอนล่างกับภาคอีสานตอนบน หรือจะกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ เส้นทางติดต่อของสุโขทัยกับเมืองเวียงจันทน์และหลวงพระบาง ตามที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 (มูลนิธิเล็ก – ประไพวิริยะพันธุ์) และมีการค้นพบหลักฐานเครื่องปั้นดินเผาประเภทไหเนื้อแกร่งบรรจุอัฐิกระจายทั่วไปในเขตลุ่มน้ำแควน้อย คนลาวหรือพวกล้านช้างเข้ามายังลุ่มน้ำแควน้อยโดยผ่านมาทางด้านซ้าย จังหวัดเลย และอพยพมาถึงบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีการยึดถือประเพณีฮีต 12 คอง 14 อย่างเหนียวแน่น ชุมชนบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติภายในชุมชนเองมีสภาพพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติที่สวยงาม บรรยากาศสงบ มีวิวเป็นเนินเขา น้ำตก สลับทุ่งนา และมีแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ไกลจากชุมชนที่มีชื่อเสียง ปัจจุบันนั้นรูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีในอดีตได้มีการปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่วิถีชุมชนของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ที่ยังคงยึดถือปฏิบัติและสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันก็ยังคงมีให้เห็นอยู่มาก

เช่น การทำบุญที่วัดในวันพระ และงานประเพณีแต่ละเดือนหรือฮีตสิบสอง นอกจากนี้ยังพบความพยายามของคนในชุมชนที่จะสืบสานวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ไปยังลูกหลาน

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนพร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาการสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวลาวบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก และการสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวลาวบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ บ้านนาเมือง ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตด้านเวลา ได้แก่ ตุลาคม 2562 – กันยายน 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือแบบ สัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ (Interview form)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดประจำหมู่บ้าน ผู้นำพิธีกรรมทางศาสนา ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คุณครูโรงเรียนบ้านนาเมือง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลป่าแดง ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้า จำนวน 18 รูป/คน

กลุ่มผู้ปฏิบัติจัดงานประเพณี และประชาชนทั่วไปในชุมชนบ้านนาเมือง จำนวน 23 คน โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. หาข้อมูลเบื้องต้นจากหนังสือ เว็บไซต์เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวบ้านบ้านนาเมือง
2. ประชุมนักวิจัยเพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์ และวิธีการที่ได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับ
 - 2.1. วัฒนธรรมในวิถีชีวิต ได้แก่
 - มุขปาฐะ
 - ศิลปะการแสดง
 - จักรวาลความเชื่อศาสนา
 - การช่าง
 - ประเพณีวัฒนธรรม
 - 2.2. การสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวลาวบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

3. นักวิจัยลงพื้นที่พบผู้นำชุมชน สร้างความเข้าใจในการวิจัยในพื้นที่บ้านนาเมือง และขอสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดประจำหมู่บ้าน ผู้นำพิธีกรรมทางศาสนา ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คุณครูโรงเรียนบ้านนาเมือง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดง ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้า จำนวน 18 รูป/คน และกลุ่มผู้ปฏิบัติจัดงานประเพณี และประชาชนทั่วไปในชุมชนบ้านนาเมือง จำนวน 23 คน พร้อมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของวิถีชีวิตบ้านนาเมือง

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปประชุมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติจัดงานประเพณี และประชาชนทั่วไปในชุมชนบ้านนาเมือง เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการศึกษา การสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวลาวบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

5. นำข้อสรุปจากข้อ 4 มาประชุมชาวบ้านบ้านนาเมือง เพื่อตรวจสอบข้อมูล และสรุปข้อมูล

6. ร่วมจัดเก็บและเผยแพร่บันทึกข้อมูลวิถีชีวิตชุมชนบ้านนาเมืองในรูปแบบเอกสาร และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-Book

7. สรุปผลการวิจัยและจัดทำรูปเล่มงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ชาวบ้านนาเมือง ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่อพยพมาจากไชยบุรี ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คนเหล่านี้เข้ามาประเทศไทยทางอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย และอพยพมาตั้งหลักแหล่งที่บ้านนาเมือง เมื่อ พ.ศ. 2467 จากข้อมูลของเทศบาลตำบลป่าแดง (www.pdmu.go.th) ระบุว่ามีการอพยพของอดีตผู้ใหญ่บ้านชื่อนายแพง อินทร์ทิพย์ ได้มาตั้งหมู่บ้านอยู่ที่ริมคลองน้ำภาคน้อย แล้วได้ตั้งชื่อว่าบ้านน้ำภาคน้อย ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2521 ได้มีการแยกหมู่บ้านขึ้น จึงได้แยกหมู่บ้านออกมาจากบ้านน้ำภาคน้อย และตั้งชื่อว่าหมู่บ้านนาเมือง เพราะว่าหมู่บ้านมีทุ่งนาล้อมรอบหมู่บ้านและหลังหมู่บ้านห่างไปประมาณ 5 กิโลเมตรจะมีน้ำตกตาดน้อยที่สวยงาม และใกล้น้ำตกชาติตระการ ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านบ้านนาเมืองส่วนมากจะยังคงมีญาติพี่น้องอยู่ที่ แขวงไชยบุรี ประเทศลาว และเดินทางข้ามไปเยี่ยมเยียนกันเมื่อมีโอกาสเสมอ

ชาวบ้านนาเมืองมีวิถีชีวิตความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ใช้ชีวิตในวิถีชาวนา ประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา ข้าวเหนียว ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ มีอาชีพทอผ้าและจักสาน เป็นอาชีพเสริม ชาวบ้านนาเมืองจะมีนิสัยที่เป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากชาวบ้านในเมือง ซึ่งสังเกตได้ดังนี้

1. ลักษณะนิสัยของชาวบ้านในพื้นที่บ้านนาเมือง ซึ่งนับเป็นทุนมนุษย์ของชุมชนอย่างหนึ่ง ได้แก่ การให้ความเคารพยกย่อง กตัญญูต่อบุพการี ผู้อาวุโส บุคคลที่มีพระคุณ และมีความเชื่อศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา กฎแห่งกรรม และพิธีกรรม เช่น มีการบริจาคเงินสร้างวัด ให้การอุปถัมภ์ช่วยเหลือโรงเรียน เป็นต้น

2. มีลักษณะนิสัยที่โดดเด่นเรื่องความขยัน มัธยัสถ์และเก็บออม สำหรับการพูดจาของคนที่บ้านนาเมืองมีการพูดสำเนียงภาษาที่คล้ายสำเนียงของคนจังหวัดเลย มีหน้าตาอ้วนแถมแจ่มใส พูดจาตรงไปตรงมา เนิบ ๆ นุ่มนวล นิสัยเปิดเผย มีความเป็นมิตรสูง

3. มีลักษณะนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูล ดูแลซึ่งกันและกัน เพราะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกันทั้งหมู่บ้าน หากมีงานประเพณีจะช่วยเหลือกันทั้งละแวก มีประเพณีลงแขกช่วยเหลืองานกัน คนที่นี่ไม่นิยมออกไปทำงานนอกถิ่น แต่ในปัจจุบันเด็ก วัยรุ่นมักจะไปศึกษาหาความรู้นอกชุมชน แต่เมื่อถึงเทศกาลประเพณีก็จะกลับมาร่วมประเพณีของชุมชน ซึ่งคนในชุมชนจะถูกปลุกฝังจากผู้ใหญ่ในครอบครัวให้มีความรัก สามัคคีกันไม่ฟุ้งเฟ้อ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีการถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ ผู้อาวุโสในครัวเรือนและท้องถิ่น เช่น การทอผ้า การจักสาน การปลูกพืช เป็นต้น

ชาวบ้านนาเมืองจะมีความเกี่ยวข้องกันทางเครือญาติสองแบบคือ การเป็นญาติพี่น้องกันตามสายเลือด และการเป็นเครือญาติจากการแต่งงาน ดังนั้นสังคมภายในหมู่บ้านผู้คนจึงมีความสนิทสนมรักใคร่ สามัคคี มีการช่วยเหลือเจือจุนกัน เมื่อมีการแต่งงานฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายเสียค่าสินสอดให้ฝ่ายหญิง ผู้หญิงเปลี่ยนมาใช้นามสกุลของสามี แต่อยู่บ้านตนเอง บ้านนาเมืองจะมีประเพณีแต่งงาน “เอาลูกเขยเข้ามาเลี้ยงพ่อแม่แม่พ่อบานได้เข้ามาใส่เกล้าใส่เฝ้าย” (เกล้า = ยุ่งข้าว = เฝ้าย) หมายความว่า ได้ลูกเขยมาไว้บ้านเหมือนได้ข้าวมาใส่ไว้ในยุ้งฉาง ไม่นิยมแต่งงานแล้วให้ผู้หญิงไปอยู่บ้านฝ่ายชาย หรือที่เรียกว่า “อ่าวาหมงคล” วิธีนี้โบราณไม่นิยมดังภาษิตว่า “เอาลูกสะใภ้มาเลี้ยงผีปู่ย่า บานเอาผีเอาหามาใส่เฮือนชาน” หมายความว่า ได้ลูกสะใภ้มาไว้บ้านเหมือนเอาผีมาอยู่ด้วยเพราะยากับสะใภ้ไม่ค่อยถูกกัน และลูกคนเล็กสุดท้อง จะต้องเป็นฝ่ายเลี้ยงพ่อแม่เมื่อยามแก่ชรา

ชาวบ้านนาเมืองจะมีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรม ที่ส่วนใหญ่จะนับถือศรัทธาศาสนาพุทธ มีความเชื่อเรื่องผี โดยเฉพาะให้ความสำคัญต่อผีบรรพบุรุษ และบาปบุญคุณโทษ และยึดถือประเพณีฮีต 12 คอง 14 เหมือนบรรพบุรุษชาวลาว แต่จะปรับเปลี่ยนตามความสะดวกของชาวบ้าน ซึ่งฮีต 12 คอง 14 ถือเป็นฐานวัฒนธรรมของสังคมลาวและอีสานที่ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เพราะเป็นกลไกของสังคมในอดีตที่เชื่อมโยง ความจริง ความดี ความงาม ในท้องถิ่นให้เกิดการเชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย มีคุณค่า ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรม จะต้องเกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์และวัด เพราะวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจในการแสดงตัวตนที่สะท้อนความเป็นชาติพันธุ์ลาว ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ความเชื่อ ศาสนา สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนผ่าน การแต่งกาย การใช้ภาษาถิ่น การทำอาหาร มาร่วมงานที่วัด มีทั้งกิจกรรมที่วัดเป็นผู้ริเริ่มจัดงานในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมที่ชาวบ้านเป็นผู้ริเริ่ม เช่น การบวชนาค ประเพณีบวงสรวงปู่ทิดน้อย ประเพณีบุญข้าวเปลือก เป็นต้น และกิจกรรมที่จัดร่วมกันระหว่างวัดกับชาวบ้านและหน่วยงานราชการ เช่น ประเพณีบุญผะเหวด สงกรานต์ แห่ต้นดอกไม้ เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น

การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณี หรือเทศกาลต่าง ๆ เป็นประเพณีที่แสดงตัวตนของชาติพันธุ์ลาวที่ชาวบ้านนาเมือง ที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึง ความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย อาหาร และการดำรง-ชีวิต คุณค่าของประเพณีเหล่านั้น คือ การเปิดโอกาสให้ญาติพี่น้องในครอบครัวได้มารวมตัวกันเพื่อจัดงานและซึมซับประเพณีเหล่านั้น รวมทั้งสมาชิกในชุมชนได้แสดงความรักความสามัคคี ความมีน้ำใจในการจัดกิจกรรมและมาร่วมงานประเพณี ประเพณีเหล่านั้น มักต้องเกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์และวัด แสดงให้เห็นได้ตามตาราง 1

ตาราง 1 ประเพณีหรือเทศกาลของชาวลาวบ้านนาเมือง ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

ประเพณี	ช่วงเวลา ที่จัด	กิจกรรม	ความเชื่อ	ผู้จัด
บุญ ข้าวเปลือก หรือชาวบ้าน เรียกบุญข้าว เปียก	เดือน 3	หลังจากหมดฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว จะทำพิธีระลึกคุณของพระแม่โพสพ ที่ทำให้ชาวบ้านมีอยู่มีกิน โดยจะมีการสู่วัวข้าว ชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกของตนมากองรวมกันที่ลานวัด ครอบครัพละ 20 กิโลกรัม พระสงฆ์จะทำพิธีเจริญพุทธมนต์ สวดมนต์คุณเอบุญคุณข้าว และมีพิธีบายศรีสู่ขวัญข้าวเมื่อเสร็จพิธีชาวบ้านจะไม่นำข้าวเปลือกกลับบ้านแต่จะร่วมบริจาคให้กับทางวัด	บูชาพระแม่โพสพทำให้ได้บุญมากและเกิดสิริมงคลต่อครอบครัวและชีวิตของชาวบ้าน	ชาวบ้านในหมู่บ้าน

ประเพณี	ช่วงเวลา ที่จัด	กิจกรรม	ความเชื่อ	ผู้จัด
บุญพระเวสสันดรหรือบุญผะเหวด	เดือน 4	เป็นการทำบุญที่จัดขึ้นในเดือน 4 ของทุกปีช่วง 12-15 ค่ำทุกวัน โดยจะมีกิจกรรมดังนี้ วันที่ 1 มีการบวชพรหม มีการสวดสืบทเพื่อเปิดประตูโดยแห่ไปทวงลำนํ้าท่าสะแก วันที่ 2 เป็นวันโหมที่ทุกตำบลมารวมกันที่วัดป่าแดง วันที่ 3 คือ 14 ค่ำ แห่งพระเวสสันดรเข้าวัด วันที่ 4 คือ 15 ค่ำ มีการแห่กันหลอนพร้อมเทศน์ นอกจากนี้ยังเป็นการสังสรรค์ระหว่างญาติพี่น้องจากแดนไกลด้วย การกินข้าวปุ้น เอาบุญผะเหวด ฟังเทศน์ มหาชาติ	โดยมีความเชื่อว่าหากได้ฟังเทศน์ มหาชาติครบทั้งกัณฑ์ 13 กัณฑ์ จบภายในวันเดียวกัน อานิสงฆ์จะลดลบันดาลให้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอารยเมตไตรยซึ่งเป็นดินแดนแห่งความสุขตามพุทธคติ	ชาวบ้านในหมู่บ้านร่วมกับเทศบาลตำบลป่าแดงและอำเภอชาติตระการ
บุญสงกรานต์จะมีกิจกรรมดังนี้ 1. แห่ต้นดอกไม้ 2. แห่ปราสาทผึ้ง 3. แห่ธง	เดือน 5	เทศกาลแห่ต้นดอกไม้มีการแห่ทุกปีเริ่มแห่ตั้งแต่วันที่ 13-15 เมษายน ติดต่อกัน แห่ในตอนกลางคืน ตั้งแต่ 1 ทุ่ม แห่จากบ้านไปวัดและหลังจากแห่ต้นดอกไม้ เสร็จชาวบ้านร่วมกันทำต้นปราสาทผึ้ง โดยไปรวมตัวกันทำต้นผึ้งที่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในวันที่ 16 เมษายน จะแห่ปราสาทผึ้งไปที่วัดมีการประดิษฐ์ธงและแห่ในประเพณีแห่ปราสาทผึ้งด้วย	เชื่อกันว่าการแห่ต้นดอกไม้มาบูชาพระรัตนตรัย จะทำให้อยู่ดีมีสุข ผันตกต้องตามฤดูกาลไร่นามีความอุดมสมบูรณ์ หมู่บ้านมีความร่มเย็นเป็นสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ส่วนการแห่ปราสาทผึ้งนั้นชาวบ้านเชื่อว่าการทำบุญด้วยการถวายปราสาทผึ้ง หรือ หอผึ้ง หรือต้นดอกผึ้ง เป็นบุญกุศลที่สูง และเชื่อว่าเมื่อผู้ถวายสิ้นชีวิตแล้วจะไปอยู่ในวิมานบนสวรรค์ และการแห่ธงเชื่อว่าเป็นสิริมงคลจะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ไร่นามีความอุดมสมบูรณ์	ชาวบ้านในหมู่บ้านร่วมกับวัด
ประเพณีบวงสรวงปู่ทิดน้อย (เลี้ยงปู่บ้าน)	เดือน 6	ทำบุญให้บรรพบุรุษฝั่งลาว (ปู่ทิดน้อย)	ให้บรรพบุรุษปกปักษ์รักษาผู้คนในชุมชนให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปิดเป่าสิ่งไม่ดีให้ออกจากชุมชนและช่วยดูแลคุ้มครองให้คนในหมู่บ้านได้เกิดความสุขสบายใจ	ชาวบ้านในหมู่บ้าน
เข้าพรรษา	เดือน 8	ทำบุญตักบาตร ทำขนมไปวัด	ผู้มาทำบุญเข้าพรรษา จะได้บุญมาก	ชาวบ้านในหมู่บ้านร่วมกับวัด
บุญข้าวสากหรือสารทวาร	เดือน 10	ทำบุญตักบาตรเทโว ข้าวสารอาหารแห้งและในช่วงแรม 15 ค่ำเดือน 11 ถึงขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 จะมีประเพณีทอดกฐิน มีการเผาข้าวหลามทั้งหมู่บ้านเพื่อถวายพระและเลี้ยงแขก	วันเพ็ญเดือน 10 เป็นวันที่พวกเปรตออกเยี่ยมญาติรวมทั้งเปรตที่ไม่มีญาติก็มาด้วย จึงมีการทำบุญให้พระสงฆ์อีกส่วนหนึ่งให้แก่เปรต เพื่ออุทิศส่วนกุศลซึ่งตนนำสิ่งของต่าง ๆ ไปทานให้แก่สงฆ์ส่วนหนึ่ง และแจกให้แก่เปรตพวกหนึ่ง เชื่อว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณให้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติที่ล่วงลับไปแล้ว จะได้ไปดวงวิญญานเป็นสุขนวรรตนั้นก็จะได้รับค่า	ชาวบ้านในหมู่บ้าน

ประเพณี	ช่วงเวลา ที่จัด	กิจกรรม	ความเชื่อ	ผู้จัด
ออกพรรษา	เดือน 11	ทำบุญตักบาตรเทโว ข้าวสาร อาหารแห้งและในช่วงแรม 15 ค่ำ เดือน 11 ถึงขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 จะมี ประเพณีทอดกฐิน มีการเผาข้าวหลาม ทั้งหมดบ้านเพื่อถวายพระและเลี้ยงแขก	อวยพรจากดวงวิญญาณอีกด้วยและ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่เรือกสวนไร่นา ด้วย ผู้มาทำบุญออกพรรษา จะได้บุญมาก เนื่องจากพระสงฆ์ได้อยู่จำพรรษาเป็น เวลาไตรมาส (3 เดือน) ย่อมมีความ บริสุทธิ์ จริยธรรมงดงามจะนำมาซึ่ง บุญและได้บุญมาก	ชาวบ้านใน หมู่บ้าน ร่วมกับวัด และโรงเรียน
ลอยกระทง	เดือน 12	ชาวบ้านในหมู่บ้านทำกระทง ตกแต่ง สวยงาม แล้วนำไปลอยที่ลำน้ำภาค น้อย	เพื่อขอขมาพระแม่คงคา	ชาวบ้านใน หมู่บ้าน

วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ของชุมชนบ้านนาเมือง ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก จะมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวใน 3 ด้านหลัก คือ ด้านการทำมาหากิน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความเป็นอยู่ ดังนี้

1. ด้านการทำมาหากิน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่บ้านนาเมือง จะมีวิถีชีวิตด้านการทำมาหากินที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ได้แก่

ประเพณีบุญข้าวเปลือก เป็นประเพณีโบราณที่สืบทอดกันมาช้านานของชุมชน หลังจากหมดฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว เป็นการกระทำพิธีเพื่อระลึกถึงคุณของพระแม่โพสพ ที่ทำให้ชาวบ้านมีอยู่มีกิน เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวทีต่อข้าว สิ่งศักดิ์สิทธิ์และธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้านที่เป็นเกษตรกร ผู้ปลูกข้าว จึงเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของ ชาวบ้านในด้านการทำมาหากินโดยตรง เนื่องด้วยคนในชุมชนยึดการทำนาปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก

ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮก ที่อยู่ตามทุ่งนาเพื่อคุ้มครองที่นา ชาวนาจะเริ่มทำพิธีเลี้ยงผีตาแฮกนี้ในต้นฤดูฝน ก่อนการไถคราด พิธีบูชาทำง่าย ๆ คือ นำข้าวปลาอาหารใส่กระทง รวมทั้งดอกไม้ธูปเทียน ไปทำพิธีเพื่อกล้าข้าว จะได้เจริญงอกงามไม่ถูกรบกวนจากศัตรูข้าว ได้ข้าวเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพื่อความอยู่รอดในการทำมาหากินในวิถีชีวิตของชาวนา

2. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่บ้านนาเมือง จะมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์ทางสังคมเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ได้แก่

ประเพณีบุญข้าวสาก หรือสารทลาว เป็นประเพณีของการเซ่นไหว้ บูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงออกของลูกหลานให้มีความกตัญญูต่เวทีต่อบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว ลูกหลานมีความเป็นห่วงเป็นใย ถึงความเป็นอยู่หลังความตาย และเพื่อจะได้ทำบุญ หรือเซ่นไหว้สิ่งต่าง ๆ ไปให้ ก่อให้เกิดความสบายใจ ของเหล่าลูกหลาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในด้านความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ผู้การมีคุณธรรมของตัวบุคคล และยังสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความเอาใจใส่ระหว่างในกลุ่มลูกหลานของคนในชุมชน อันเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคมของ คนในชุมชนที่พึ่งพิงต่อกัน และการทำหน้าที่ของลูกหลานที่พึงมีต่อบรรพบุรุษของตน

ประเพณีบวงสรวงปู่ทิดน้อย ที่ถือจัดขึ้นเพื่อประกอบพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศล และบูชาบวงสรวงต่อบรรพบุรุษที่เป็นต้นตระกูลของลูกหลานชาวบ้านนาเมือง ตลอดจนการได้ระลึกถึงบุญคุณต่อการมาสร้างบ้านแปงเมืองจนมาเป็นบ้านนาเมืองในปัจจุบัน อันเป็นความรู้สึกร่วมกันของคนในชุมชนที่ได้ระลึกถึง และสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษ ผู้การรู้จักสามัคคี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ อันเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่มีร่วมกันของคน

ในชุมชน โดยอาศัยความเชื่อที่เป็นจุดร่วมเดียวกันนี้ การจัดประเพณีนี้มีเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ บวงสรวงให้บรรพบุรุษปกป้องรักษาผู้คนในชุมชนให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปิดป่าสิ่งไม่ดีให้ออกจากชุมชนและช่วยดูแลคุ้มครองให้คนในหมู่บ้านได้เกิดความสุขสบายใจ พิธีกรรมในประเพณีนี้ ถือได้ว่าเป็นกระบวนการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน จนเกิดโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกันเป็นระบบรวมหมู่หรือระบบ เครือญาติเดียวกัน ส่งผลให้ชุมชนแห่งนี้มีความรักใคร่ สัมครสมานสามัคคี ดุจตั้งพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน ความคิด ความเชื่อเหล่านี้จึงสะท้อนถึงการดำรงอยู่ของพิธีกรรมในประเพณีดังกล่าว

3. ด้านความเป็นอยู่ กลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่บ้านนาเมือง จะมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ได้แก่

ประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีที่จัดขึ้นมาเพื่อบูชาและขอขมาพระแม่คงคา ซึ่งสิ่งสถิตอยู่ในน้ำและน้ำเป็นส่วนสำคัญที่สุดของโลกมนุษย์ เพราะเป็นบ่อเกิดของสิ่งมีชีวิต เมื่อคนเรามีชีวิตอยู่รอดได้ ปีหนึ่งจึงต้องทำพิธีขอขมา คือประเพณีลอยกระทง ซึ่งคนในหมู่บ้านบ้านนาเมืองจะทำกระทง ตกแต่งสวยงาม แล้วนำไปลอยที่ลำน้ำภาค ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เพื่อขอขมาพระแม่คงคาที่ได้ล่วงล้ำก้ำเกินโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (เช่นเหยียบย่ำ ฆีรดเหยี่ยวรด และอาจทำสิ่งอื่นที่ไม่เหมาะสมอีก)

การลงแขกเป็นขั้นตอนเก็บเกี่ยวข้าว ชาวบ้านจะมาช่วยกัน ลงแขก หรือที่เรียกว่า ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นประเพณีไทยที่แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถช่วยสร้างความสามัคคีกันคนในหมู่บ้านได้อีกด้วย โดยเจ้าของนาจะบอกบรรดาญาติสนิทมิตรสหาย เพื่อนบ้านให้รู้ว่า จะเกี่ยวข้าวเมื่อใด และเมื่อถึงวันที่กำหนดเจ้าของนาจะต้องปักธงที่ตีนของตนเพื่อให้เพื่อน บ้านหรือแขกที่รู้จะได้มาช่วยเกี่ยวได้ถูกต้องทั้งนี้เจ้าของนาจะต้องจัด เตรียมอาหาร คาวหวาน สุรา บุหรี่ น้ำดื่ม ไว้มอบรับด้วย ชาวบ้านนาเมืองส่วนใหญ่ จะเป็นผู้มีน้ำใจไมตรี ดังนั้นในการทำกิจการงานใด ๆ ไม่ว่างานเล็กงานใหญ่ จะสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี งานที่มักลงแขก เช่น การลงแขกทำนา ซึ่งมีการลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกตีข้าว (นวดข้าว) เป็นต้น นอกจากจะมีประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวแล้ว ยังมีประเพณีลงแขกทำนา เพราะการทำนาเป็นงานหนักและเมื่อลงแขกในนาตนเสร็จก็เปลี่ยนไปลงแขกนาของคนอื่น ๆ ต่อไปเป็นการตอบแทน ซึ่งเป็น การแสดงน้ำใจที่มีให้กันและกัน และสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ในวิถีชาวนา

พิธีบายศรี หรือ บายศรีสู่ขวัญ เป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของชาวบ้านนาเมือง ประเพณีสู่ขวัญ ทำกันแทบทุกโอกาส ทั้งในมูลเหตุแห่งความดีและไม่ดี การบายศรีสู่ขวัญถือว่าเป็นประเพณีเรียกขวัญ ให้มาอยู่กับตัว พิธีสู่ขวัญนี้เป็นได้ทั้งการแสดงความชื่นชมยินดี และเป็นการปลอบใจให้เจ้าของขวัญจากคณะญาติมิตร และบุคคลทั่วไป ผู้ได้ตีมีโชคหรือผู้หลักผู้ใหญ่ที่เราเคารพนับถือมาเยี่ยม เราก็กินดีจัดพิธีสู่ขวัญให้ ประเพณีสู่ขวัญ จึงเป็น ประเพณีทำกันอย่างกว้างขวาง เมื่อมีพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญที่บ้านนาเมือง ผู้ที่เป็นหมอบขวัญของหมู่บ้านจะเป็นผู้ทำพิธีให้ จึงนับได้เป็นประเพณีหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านนาเมืองจะมีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งเป็นวิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของชุมชน ที่ได้สั่งสมมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนในชุมชนได้กระทำ สร้าง ถ่ายทอด สละสล และรักษาไว้จากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปแบบของความรู้ การปฏิบัติและความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของอันเกิดจาก การคิดและการกระทำของมนุษย์ โดยจะต้องมีระบบ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นตัวกำกับตัวความรู้และการปฏิบัติของมนุษย์ในแต่ละสังคม นั่นคือ ฮีต 12 คอง 14 ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในการดำรงชีวิตของคนบ้านนาเมือง ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์ที่ 2 การสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวลาวบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ไม่ว่าจะเรื่องการทำมาหากิน ที่ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติเกี่ยวกับปัจจัยสี่ อีกทั้งชีวิตความเป็นอยู่ ก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับฮีด 12 คอง 14 เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ อย่างน้ำ เพราะน้ำเป็นส่วนสำคัญที่สุดของโลกมนุษย์ เป็นบ่อเกิดของสิ่งมีชีวิต ชาวบ้านใช้ตมกิน ทำมาหากินพึ่งพิงน้ำ เมื่อคนเรามีชีวิตอยู่รอดได้ ก็ต้องบูชาและขอขมาพระแม่คงคา ซึ่งสิ่งสถิตอยู่ในน้ำ เป็นต้น และมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ อย่างเช่น การเชื่อเรื่องผี ไม่ว่าจะเป็ผีชั้นสูง พวกเทพยดา ผีชั้นกลาง อย่างพวกผีบรรพบุรุษ และผีชั้นต่ำ ซึ่งผีเหล่านี้จะช่วยเหลือให้พ้นจากเหตุร้ายต่าง ๆ และดลบันดาลให้ชีวิตประสบแต่ความสุขความเจริญ ความหวัง ในสิ่งที่ปรารถนา ลูกหลานจะต้องประพฤติปฏิบัติ ให้ความเคารพ ดูแลและเช่นไหว้ เป็นประจำ ทำให้เกิดเป็น คุณธรรมประจำตัว ความรักใคร่ สม่ครสมานสามัคคี นิสยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และกตัญญูต่อบรรพบุรุษของคนบ้านนาเมือง ซึ่งมีการสืบสาน 3 รูปแบบ ดังนี้

2.1 การถ่ายทอดด้วยการบอกเล่าเรื่องราวผ่านครอบครัว และสถานศึกษา ซึ่งการสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อที่บ้านนาเมือง จะเริ่มจากครอบครัว ด้วยการบอกเล่าเรื่องของบรรพบุรุษให้ ลูกหลานฟัง พ่อแม่ให้ลูกหลานช่วยจัดงานแล้วพ่อแม่ทำให้ดู ให้ลูกหลานทำตาม เช่น การทอดผ้า การทำบุญ สารทลาว การทำอาหาร เป็นต้น เพื่อให้ลูกหลานเรียนรู้และซึมซับมีการแบ่งหน้าที่กันในการดูแลครอบครัวของ ผู้ชายและผู้หญิง ปลูกฝังให้เคารพนับถือผู้อาวุโส มีความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรม เชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ความกตัญญู ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวกลุ่มนี้มีความมั่นคงยั่งยืนในการดำรงเอกลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ของตนได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุมักจะมีลักษณะนิสัยที่เคยชินกับวิถีชีวิตเดิม ๆ และจะถ่ายทอดต่อ ๆ กัน รุ่นสู่รุ่น เป็นการรำลึกถึงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว และยังเป็น การสืบสานธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนไว้

2.2 เก็บข้อมูลที่ตัวปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ คนในชุมชนบ้านนาเมืองจะมีการเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของตนโดยเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตั้งแต่เกิดจนตายและถูกถ่ายทอดด้วยการบอกเล่าเรื่องราว ผ่านครอบครัว อีกส่วนถ้าเป็นปราชญ์ชาวบ้านจะมีโอกาสถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมในโอกาสที่ชุมชนขอความร่วมมือ เช่น หมอแล่น เป็นหมอพิธีของหมู่บ้านนาเมือง เวลาขึ้นบ้านใหม่ บุญข้าวเปลือก ทำขวัญ หรือ พิธีต่าง ๆ ของหมู่บ้านชาวบ้านจะให้หมอแล่นทำพิธี ซึ่งหมอแล่นจะมีสมุดโน้ตจดรายละเอียดทุกอย่างไว้ในสมุดเล่มนั้น เมื่อจะท่องบทสวดก็จะใช้เปิดสมุดอ่านคาถาบทสวดจากสมุดนั้นเอง หรือถ้าเป็นเรื่องการทอดผ้า ก็จะมีหัวหน้าสมาชิก กลุ่มทอผ้าบ้านนาเมือง เป็นผู้ถ่ายทอดโดยการบอกเล่า และปฏิบัติลงมือทำให้เยาวชนในโรงเรียนดูและทำตาม เป็นต้น

2.3 ชุมชน วัดและสถานศึกษามีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ของหมู่บ้าน วัดเป็น สถานที่ที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านนาเมืองใช้จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี เพราะแต่ละกิจกรรมจะต้อง เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์ เช่น วันสงกรานต์ งานแต่งงาน งานศพ งานบวช ประเพณีสารทลาว ประเพณี เข้าพรรษา ออกพรรษา ซึ่งพ่อแม่ที่มีลูกโตแล้วก็จะให้ลูกช่วยจัดงาน พ่อแม่จะบอกและทำให้ดู ให้ลูกหลานทำ ตาม บางครอบครัวจะพาลูกหลานไปร่วมกิจกรรมที่ชุมชน วัด และโรงเรียนจัดงานบ่อย ๆ เพื่อให้ลูกหลานเรียนรู้ และซึมซับวัฒนธรรมประเพณีของชาติพันธุ์ตนไว้ ซึ่งก็อาจจะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุหรือวิธีการไปตามยุคสมัย เช่น เมื่อสมัยก่อนสารทลาวจะทำกระดาษสาไปวัดแต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นการเผาข้าวหลาม เมื่อก่อนเวลามี งานบุญชาวบ้านจะทำขนมเงินเลี้ยงพระเลี้ยงแขก แต่เดี๋ยวนี้อาหารเพื่อความสะดวก เป็นต้น

ภาพ 1 สถานศึกษานักเรียนมาร่วมรำต้อนรับคณะเจ้าภาพบุญกฐิน ในประเพณีออกพรรษา

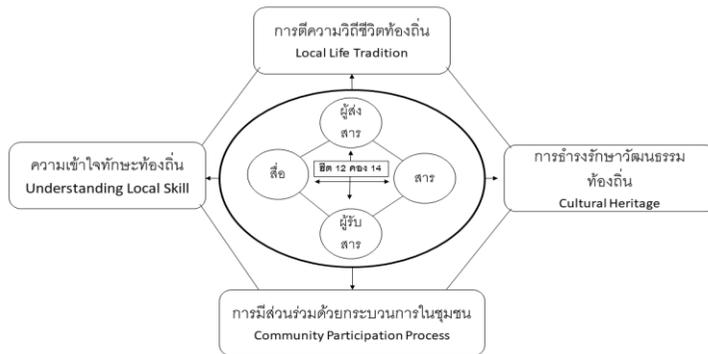
สรุปได้ว่า ชาวลาวบ้านนาเมืองมีการอพยพมาเป็นกลุ่มก้อน จากลาวมาถึงแผ่นดินไทย และโยกย้ายหาที่ทำกิน กว่าจะมาลงตัวที่พื้นที่บ้านนาเมือง ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก และยังคงนำวัฒนธรรม ประเพณีมาใช้ปฏิบัติจนถึงทุกวันนี้ แม้จะมีการปรับประยุกต์ให้เกิดความสะดวกสบายขึ้นตามสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนไป แต่ก็ยังคงสืบสานอยู่ด้วยความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อวัด รักสามัคคีกันในชุมชน ดังนั้นพ่อแม่ ครอบครัวยังเป็นฝ่ายอนุรักษ์สืบสานเอกลักษณ์ชาติพันธุ์โดยการบอกเล่าเรื่องราวของบรรพบุรุษให้ลูกหลานฟัง พ่อแม่ให้ลูกหลานช่วยจัดงานโดยพ่อแม่ทำให้อูและให้ลูกหลานทำตาม เมื่อมีการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นชาวบ้านในชุมชนจะร่วมกับวัด เพราะวัดเป็นศูนย์รวมในการแสดงตัวตนที่สะท้อนความเป็นชาติพันธุ์ลาว ที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ ศาสนา สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนผ่าน การแต่งกาย การใช้ภาษาถิ่น การทำอาหาร มาร่วมงานที่วัด และหน่วยงานของรัฐในท้องถิ่นก็ร่วมจัดกิจกรรม ตาม ฮิต 12 คอง 14 ซึ่งหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ ช่วยเหลือให้การดำเนินงานในการขับเคลื่อนการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ให้ราบรื่นจัดงานเป็นไปด้วยดี ชาวบ้านก็จะพาลูกหลานไปร่วมกิจกรรมบ่อย ๆ เพื่อการเรียนรู้และให้ซึมซับ เพื่อให้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนอยู่คู่ชุมชนตลอดไป ซึ่งการดำเนินกิจกรรมเช่นนี้ยังสามารถสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในท้องถิ่นของพวกเขาได้ด้วย เช่น ประเพณีบุญผะเหวด ประเพณีบุญคูณข้าวหรือประเพณีบุญข้าวเปลือก ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา และสารทลาว เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

ชาวบ้านนาเมือง ตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก มีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ มีฮีต 12 คอง 14 เป็นระเบียบแบบแผนธรรมเนียมปฏิบัติของการดำเนินชีวิตที่ชายหญิงต้องพึงปฏิบัติตามความเชื่อ ที่บ่งชี้ประชากรศาสตร์ ทั้งเครื่องแต่งกายหรืออาหารการกิน สิ่งเหล่านี้ต้องประกอบไปด้วยผู้ส่งสาร ที่เป็นผู้สร้างสารเรื่องเล่าต่าง ๆ และใช้ตัวเองเป็นสื่อบุคคล ในกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในงานพิธีต่าง ๆ เรื่อยมาเพื่อส่งไปยังผู้รับสาร ในขณะที่เมื่อเวลาผ่านไป ผู้รับสารเมื่อเวลาผ่านไปก็จะหมุนเวียนเป็นผู้สร้างสารและเป็นสื่อสืบต่อกันมาเวียนไป อาจมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่ชาวบ้านยังธำรงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยยึดมั่นและศรัทธาในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแรงกระตุ้นให้ชาวบ้านนาเมืองร่วมงานบุญและสืบทอดประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น โดยใช้การมีส่วนร่วมของความเชื่อทางศาสนา ร่วมกับ ตัวแก่นของเรื่องเล่าและประเพณี ด้วยความที่ชุดความเชื่อหลายอย่างเป็นเรื่องนามธรรม จึงเป็นกุศโลบายของผู้เฒ่าผู้แก่ ที่จะใช้ประเพณีในการเล่าเรื่องราว พร้อมกับการแต่งกาย การบวช การทำอาหาร การกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เกิดเป็นทักษะความรู้ที่รุ่นต่อรุ่นถ่ายทอดกันมา ดำรงอยู่จนกลายเป็นภูมิปัญญา ไม่ว่าจะ เป็นทักษะการเล่าเรื่อง ทักษะการ

ทำอาหาร ทักษะการทอผ้า และอื่น ๆ อีกมากมายของท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ คือ ภาพสะท้อนของแก่น ความเชื่อใน บ้านนาเมือง ที่ทำให้เกิดเอกลักษณ์ (Symbolic) และทรงคุณค่าจนเป็นอัตลักษณ์ (Identity) ท้องถิ่นของบ้าน นาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก สอดคล้องกับ Mary Macken-Horarik (2014) ที่อธิบายว่า การธำรงรักษาวัฒนธรรมคงเดิม เกิดทักษะ และเกิดสังคมการวิเคราะห์ที่โครงสร้างให้พัฒนาต่อเนื่อง สามารถ อธิบายเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพ 2 แผนภาพการสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวบ้าน บ้านนาเมือง

อีกทั้งสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ หล่อหลอมให้ก่อเกิดเป็นความเชื่อและพิธีกรรม จึงทำให้คนในหมู่บ้านมีวิถีอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เกิดความรักถิ่นที่อยู่อาศัย เกิดความรักใคร่ สามัคคี กตัญญู เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ประดุจญาติพี่น้องเดียวกัน ตระหนักถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ที่สามารถพึ่งตนเองได้และสามารถรวมตัวกันจนกลายเป็นความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ (อ้างใน อภิชาติ จันทรแดง, 2546: 10-11) อธิบายถึง ความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมในแต่ละด้านว่าเป็นวิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของชุมชน ที่ได้สั่งสมมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้กระทำ สร้าง ถ่ายทอด สะสม และรักษาไว้จากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปแบบของความรู้การปฏิบัติและความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของอันเกิดจากการคิดและการกระทำของมนุษย์ เมื่อพิจารณาในแง่นี้ วัฒนธรรมคือ ความรู้สึกนึกคิดและการปฏิบัติของมนุษย์เอง โดยจะต้องมีระบบคุณธรรมและจริยธรรมเป็นตัวกำกับตัวความรู้และการปฏิบัติของ มนุษย์ในแต่ละสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในการดำรงชีวิต ถ้าพิจารณาถึงคนหนึ่ง ๆ ก็จะพบว่าความสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ มีอยู่ 3 มิติ (กาญจนา แก้วเทพ, อ้างใน สมประสงค์ พันธุประยูร, 2557: 8) คือ

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นการสร้างสัญลักษณ์แทน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นตัวแทนแห่งคุณค่าสูงสุดที่มนุษย์จะถือเอาเป็นอย่าง และขัดเกลาก่อนเพื่อนำไปสู่ สิ่งดีงาม ความปลอดภัย ความหวังว่าอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นจะช่วยได้ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าว มักแสดงออกในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งดำรงรักษาสถานะอำนาจแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้สร้างขึ้น ตลอดจน เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกให้ชนรุ่นต่อ ๆ ไป จนกลายเป็นปฏิบัติการที่เชื่อมโยงกับอุดมการณ์ ความเชื่อของสังคมนั้น ๆ
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรักกันฉันพี่น้อง การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแบ่งปันไม่ข่มเหงเบียดเบียนกัน มีความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว เป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สุดในวัฒนธรรมดั้งเดิมปลูกฝังสั่งสอนให้คน ในสังคมยึดถือเป็นหลัก ซึ่งอาจแสดงออกในรูปของประเพณี เช่น ประเพณีลงแขก ประเพณีเคาะพ และ ความกตัญญูต่อผู้อาวุโส ประเพณีที่เกี่ยวกับการให้อภัยหรือคืนดีกัน โดยอาศัยหลักอหิงสา ธรรมความไม่มีจิตอาฆาตกัน รวมทั้งการอ่อนน้อมถ่อมตน คุณธรรมดังกล่าวได้รับการฝังรากลึกลงอยู่ใน ความเป็นปึกแผ่นของสถาบัน

ครอบครัว เครือญาติและหมู่บ้าน โดยประเพณีปฏิบัติสืบต่อมาถ่ายทอด จากคนรุ่นหนึ่งไปอีกคนรุ่นหนึ่ง จนเป็นธรรมเนียมของชุมชน และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ/สิ่งสร้าง เป็นการแสดงถึงศักยภาพในการคิดค้นของมนุษย์โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนเองและมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ อาทิ เครื่องมือในการทำเกษตร หรือการพึ่งพาธรรมชาติเกี่ยวกับปัจจัยสี่ ภายใต้ปรัชญาในการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ/สิ่งสร้าง ถือเอาความประสานกลมกลืนกับธรรมชาติเป็นหลัก ไม่ขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งสร้าง ด้วยความโลภของตน ทั้งนี้จากความเชื่อที่ว่า สรรพสิ่งทุกอย่างล้วนแต่มีเจ้าของ เช่น ดินมีแม่พระธรณี ควายมีขวัญ เป็นต้น อีกทั้งวัฒนธรรม ประเพณี ของคนบ้านนาเมืองยังมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตด้านการทำมาหากิน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความเป็นอยู่ กล่าวคือ เมื่อคนบ้านนาเมืองเสร็จจากการเกี่ยวข้าวนาปีจะมีการจัดประเพณีบุญข้าวเปลือก เป็นประเพณีโบราณที่สืบทอดกันมาช้านานของชุมชน หลังจากหมดฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว เป็นการกระทำพิธีเพื่อระลึกถึงคุณของพระแม่โพสพ ที่ทำให้ชาวบ้านมีอยู่มีกิน เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่ต่อข้าว สิ่งศักดิ์สิทธิ์และธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้านที่เป็นเกษตรกร ผู้ปลูกข้าว จึงเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของ ชาวบ้านในด้านการทำมาหากินโดยตรง เนื่องด้วยคนในชุมชนยึดการทำนาปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก หรือ ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮกที่อยู่ตามทุ่งนาเพื่อให้ตาแฮกคุ้มครองที่นา ชาวนาจะเริ่มทำพิธีเลี้ยงผีตาแฮกนี้ในต้นฤดูฝน ก่อนการไถคราด พิธีบูชาต่างๆ ๑ คือ นำข้าวปลาอาหารใส่กระทง รวมทั้งดอกไม้ธูปเทียน ไปทำพิธี เพื่อกล้าข้าว จะได้เจริญงอกงามไม่ถูกรบกวนจากศัตรูข้าว ได้ข้าวเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพื่อความอยู่รอดในการทำมาหากินในวิถีชีวิตของชาวนา

ภาพ 3 พิธีเลี้ยงผีตาแฮก

ภาพ 4 ศาลปู่ทิดน้อย บรรพบุรุษต้นตระกูลของชาวบ้านนาเมือง

อีกทั้งวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของบ้านนาเมือง ยังมีความสัมพันธ์ต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มคน ได้แก่ประเพณีบุญข้าวสาก หรือสารทลาว เป็นประเพณีของการเซ่นไหว้ บูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงออกของลูกหลานให้มีความกตัญญูต่ต่อบรรพบุรุษ ที่เสียชีวิตไปแล้ว ลูกหลานมีความเป็นห่วงเป็นใย ถึงความเป็นอยู่หลังความตาย และเพื่อจะได้ทำบุญ หรือเซ่นไหว้สิ่งต่าง ๆ ไปให้ก่อให้เกิดความสบายใจ ของเหล่าลูกหลาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในด้านความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สู่การมีคุณธรรมของตัวบุคคล และยังสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความเอาใจใส่ระหว่างในกลุ่มลูกหลานของคนในชุมชน อันเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคมของ คนในชุมชนที่พึ่งปฏิบัติต่อกัน และการทำหน้าที่ของลูกหลานที่พึงมีต่อบรรพบุรุษของตน ประเพณีบวงสรวงปู่ทิดน้อย ที่ถือจัดขึ้นเพื่อประกอบพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศล และบูชาบวงสรวงต่อบรรพบุรุษที่เป็นต้นตระกูลของลูกหลานชาวบ้านนาเมือง

ตลอดจนการได้ระลึกถึงบุญคุณต่อการมาสร้างบ้านแปงเมืองจนมาเป็นบ้านนาเมืองในปัจจุบัน อันเป็น ความรู้สึกร่วมกันของคนในชุมชนที่ได้รับระลึกถึง และสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษ ผู้การุ้รักสามัคคี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ อันเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่มีร่วมกันของคนในชุมชน โดยอาศัยคติความเชื่อที่เป็นจุดร่วม เดียวกันนี้ การจัดประเพณีนี้มีเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ บวงสรวงให้บรรพบุรุษปกปักษ์รักษาผู้คนในชุมชนให้มี สุขภาพร่างกายแข็งแรง ปัดเป่าสิ่งไม่ดีให้ออกจากชุมชนและช่วยดูแลคุ้มครองให้คนในหมู่บ้านได้เกิดความสุขสบายใจ

พิธีกรรมในประเพณีนี้ ถือได้ว่า เป็นกระบวนการกำหนดบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในชุมชน จนเกิด โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกันเป็นระบบรวมหมู่หรือระบบ เครือญาติเดียวกัน ส่งผลให้ชุมชนแห่งนี้มีความรักใคร่ สัมผัสสามัคคี ดุจดังพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน ความคิด ความเชื่อเหล่านี้จึงสะท้อนถึงการดำรงอยู่ของ พิธีกรรมในประเพณีดังกล่าว ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณีของบ้านนาเมือง ยังมีความสัมพันธ์ต่อความเป็นอยู่ ของกลุ่มชาติพันธุ์คนลาวบ้านนาเมือง เช่น ประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีที่จัดขึ้นมาเพื่อบูชาและขอขมา พระแม่คงคา ซึ่งสิ่งสถิตอยู่ในน้ำ และน้ำเป็นส่วนสำคัญที่สุดของโลกมนุษย์ เพราะเป็นบ่อเกิดของสิ่งมีชีวิต เมื่อคนเรามีชีวิตอยู่รอดได้ ปีหนึ่งจึงต้องทำพิธีขอขมา คือประเพณีลอยกระทง ซึ่งคนในหมู่บ้านบ้านนาเมืองจะ ทำกระทง ตกแต่งสวยงาม แล้วนำไปลอยที่ลำน้ำภาค ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เพื่อขอขมาพระแม่คงคาที่ได้ ล่วงล้ำก้ำเกินโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (เช่น เหยียบย่ำ ฆ้อนเหยียด และอาจทำสิ่งอื่นที่ไม่เหมาะสมอีก) การลงแขก ในขั้นตอนก็เกี่ยวข้อง ชาวบ้านจะมาช่วยกันลงแขก หรือที่เรียกว่า ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นประเพณีไทย ที่แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถช่วยสร้างความสามัคคีสามัคคีกัน ในหมู่บ้านได้อีกด้วย โดยเจ้าของนาจะบอกบรรดาญาติสนิทมิตรสหาย เพื่อนบ้านให้รู้ว่าจะเกี่ยวข้าวเมื่อใด และ เมื่อถึงวันที่กำหนดเจ้าของนาจึงต้องปักธงที่ที่นาของตนเพื่อให้เพื่อน บ้านหรือแขกที่รู้จะได้มาช่วยเกี่ยวได้ ถูกต้องทั้งนี้เจ้าของนาจึงต้องจัด เตรียมอาหาร คาวหวาน สุรา บุหรี่ น้ำดื่ม ไว้มอบรับด้วย ชาวบ้านนาเมือง ส่วนใหญ่ จะเป็นผู้มีน้ำใจไมตรี ดังนั้นในการทำกิจการงานใด ๆ ไม่ว่าจะงานเล็กงานใหญ่ จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี งานที่มีลงแขก เช่น การลงแขกทำนา ซึ่งมีการลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกตีข้าว (นวดข้าว) เป็นต้น นอกจากจะมีการลงแขกเกี่ยวข้าวแล้ว ยังมีการลงแขกทำนา เพราะการทำนาเป็นงานหนักและเมื่อลงแขกในนา ตนเสร็จก็เปลี่ยนไปลงแขกนาของคนอื่น ๆ ต่อไปเป็นการตอบแทน ซึ่งเป็นการแสดงน้ำใจที่มีให้กันและกัน และ สัมพันธ์กับความเป็นอยู่ในวิถีชาวนา

แม้กระทั่งพิธีบายศรี หรือ บายศรีสู่ขวัญ ก็เป็นประเพณีที่สัมพันธ์กับความเป็นอยู่ของผู้คน เพราะเชื่อ ว่า คนเรามีขวัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน แต่แฝงอยู่ในร่างกายมนุษย์ แต่จะมีผลทำให้เจ้าของร่างกายมีชีวิตชีวา การจะทำกิจการใด ๆ ไม่ว่าจะแสดงความชื่นชมยินดี การปลอบใจให้เจ้าของขวัญจากคณะญาติมิตรและบุคคล ทั่วไป หรือผู้ได้ศิริมงคลหรือผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือมาเยี่ยม ก็ยินดีจัดพิธีสู่ขวัญให้ เพราะถ้าขวัญหาย จะทำให้เกิดขวัญหนีห้ายออกจากร่าง เจ้าของร่างกายจะล้มป่วยหรือประสบความเดือดร้อนด้วยประการต่าง ๆ ประเพณี สู่ขวัญจึงเป็น ประเพณีทำกันอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับ อาหมัดอัลฮารี มูเก็ม (2559) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบนพื้นที่บ้านจารย์ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของ คนในชุมชนเป็น อย่างมาก ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตใน 3 ด้านหลักของคนในชุมชน คือ ด้านการทำมาหากิน ด้านความสัมพันธ์ ทางสังคม และด้านความเป็นอยู่

2. ชาวบ้านนาเมือง มีการสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อไว้ได้อย่างต่อเนื่อง และยังคงถ่ายทอดให้ลูกหลานได้เรียนรู้และซึมซับถึงประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีได้จนถึงปัจจุบันนี้ เกิดจาก

2.1 ระบบครอบครัว ที่มีความอบอุ่น ครอบครัวจะมีการถ่ายทอดสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ปัจจัยที่สำคัญนี้มาจากครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักอันดับแรกของชีวิตมนุษย์ที่เกิดใหม่ทุกคนที่จะเติบโตเป็นมนุษย์ที่มีความเชื่อในแบบใด เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติเช่นนั้น ตามอย่างต้นแบบจากผู้ที่เกี่ยวข้องมา

2.2 เกิดจากความเชื่อที่ว่า ผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติสามารถให้ทั้งคุณและโทษได้ ซึ่งหากมีการเจ็บป่วย แสดงว่าผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติดลบันดาลให้เกิดขึ้นจำเป็นต้องมีการเลี้ยงผี ซึ่งกลายเป็นประเพณีสืบต่อกันมา

2.3 เกิดจากความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของสมาชิกในชุมชน เพราะสมาชิกในชุมชนยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน มีการเคารพ เชื่อฟังต่อคนเฒ่าคนแก่ หรือให้ความสำคัญกับความเป็นอาวุโส และความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ

2.4 เกิดจากความเข้มแข็งของวัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญของชุมชน เนื่องจากวัฒนธรรม/ประเพณีดังกล่าวสามารถเป็นสื่อรวมใจหรือความเชื่อของชุมชนได้เป็นอย่างดี จึงมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังคำกล่าวของ เสรี จันทะคุณ ที่ให้สัมภาษณ์ว่า

“ทุกปีจะทำบุญส่งไปให้พ่อแม่ ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว โดยจะเอาข้าวปลาอาหารที่หาได้ตามสะดวกใส่พานใส่พาน มีพานใส่เสื้อผ้าของใช้ด้วย ทำบุญตอนเช้ามีที่บ้านนอกชายคา โดยจะจุดเทียนจุดธูปเรียกพ่อแม่มารับเอาบุญที่ส่งให้ เมื่อใกล้พระตีกองจะไปวัดนำข้าวที่ห่อด้วยใบตองและอาหารสำหรับพระไปทำบุญ อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ และนำห่อข้าวไปวางตามกำแพงวัด และจำทำพิธีแบบนี้ทุกปี เพราะกลัวพ่อแม่ไม่มีอาหารกิน เพราะในวันนี้อยู่มาเขาจะปล่อยพวกเปรตอยู่นรก หรือวิญญาณ พ่อ แม่ พี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย เพื่อมาเอาสิ่งของที่ญาติพี่น้องทำบุญอุทิศให้ ถ้าหากไม่มีอะไรติดไม้ติดมือกลับไป ย่อมบาลก็จะลงโทษบรรพบุรุษของเรา แล้ววิญญาณบรรพบุรุษก็จะโกรธและสาปแช่งลูกหลานที่ไม่ทำบุญห่อข้าวน้อยให้ ด้วยเหตุนี้เองถึงพากันใส่ใจทำ กลัวเขาฆ่าพ่อตีแม่ ก็เลยต้องทำ พอถึงเวลาทำห่อข้าวน้อยก็พากันใส่ใจทำจริง ๆ อย่างตั้งใจทุกปีสืบต่อกันมา”

เรื่องนี้อาจเป็นกุศโลบายให้คนมีความกตัญญูแม้แต่กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และยังสอนให้ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิษุพันธ์ ไทยโพธิ์ศรี (2553: 137) ที่ได้ศึกษาเรื่องการปรับตัวและการดำรงอยู่ของชุมชนลาวโซ่ง กรณีศึกษา บ้านเกาะแรด อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า สภาพเศรษฐกิจของชุมชนลาวโซ่งมีการขยายตัวมากขึ้นตามลำดับ ประชากรส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงใกล้เคียงกับสังคมเมือง และมีการแลกรับวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน แต่ที่ชุมชนยังคงดำรงอยู่ได้ เพราะมาจากรูปแบบการเลี้ยงดู ที่มีวิธีการแสดงความกตัญญูในลักษณะของการนับถือบุญคุณ ซึ่งเป็นที่มาของพิธีกรรมในการบูชาผีบรรพบุรุษ สืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน

2.5 ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ด้วยประชาชนในชุมชนแห่งนี้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลานาน การยึดหลักธรรมะในการดำเนินชีวิตประจำวัน การมีวัดเป็นศูนย์รวมของประชาชน การทำบุญตักบาตรเข้าวัดฟังธรรมจึงเป็นกิจกรรมที่พุทธศาสนิกชน พึ่งปฏิบัติ ซึ่งยึดต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะใช้วัดเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรม หรือหากไม่ประกอบพิธีกรรมที่วัด ก็ยังต้องนิมนต์พระสงฆ์ไปเจริญพระพุทธมนต์ในสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ดังนั้น ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเพณี วัฒนธรรมของชาวลาวบ้านนาเมืองยังคงดำรงอยู่ เช่น การทำบุญในประเพณีออกพรรษา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 คนในชุมชนบ้านนาเมืองจะทำบุญตักบาตรเทโว ข้าวสารอาหารแห้ง โดยเชื่อกันว่าพระสงฆ์ได้อยู่จำพรรษาเป็นเวลาไตรมาส (3 เดือน) ย่อมมีความบริสุทธิ์ จริยธรรมงดงามจะนำมาซึ่งบุญและได้บุญมาก เป็นต้น

รูปแบบการสืบสาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ของชาติพันธุ์ลาวบ้านนาเมืองมี 3 รูปแบบ ได้แก่

1. สมาชิกในครอบครัวเป็นหลักในการสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวลาวบ้านนาเมือง เริ่มตั้งแต่ครอบครัวมีการถ่ายทอดบอกเล่าเรื่องราวของบรรพบุรุษ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ให้รุ่นลูกหลาน ฟัง พ่อแม่ให้ลูกหลานช่วยจัดงานโดยพ่อแม่ทำให้ดูและให้ลูกหลานทำตาม ลูกหลานได้เรียนรู้ และซึมซับ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ตนด้วย การใช้ภาษาถิ่น การดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การประกอบอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม ประเพณี ฮีต 12 คอง 14 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2550) ที่ประเมินและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้การวิจัย วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ กล่าวว่า กลุ่มชาติพันธุ์เป็นหน่วยทางสังคม ที่มีแกนสำคัญอยู่ที่ลักษณะดั้งเดิมทางภาษา ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความเชื่อทาง ศาสนา และพิธีกรรม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีความมั่นคงยั่งยืนในการธำรงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตน นอกจากนี้ โรงเรียนก็มีส่วนร่วมสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน โดยการจัดการศึกษาวิชาที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับชาติพันธุ์ลาว เช่น การทอผ้า และให้ประชาชนชาวบ้านได้มีโอกาสมาถ่ายทอดให้ลูกหลานที่เป็นนักเรียนใน โรงเรียนได้เรียนรู้ และสืบทอด สอดคล้องกับรัศมี ชูทรงเดช และคณะ (2552) วิจัยสืบค้นและจัดการมรดกทาง วัฒนธรรมอย่างยั่งยืนใน อำเภอปาย - ปางมะผ้า - ชุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าการรวบรวมองค์ความรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดสำนึกกับคนในชุมชนเองให้เกิดความภูมิใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมี ส่งผลไปสู่การอนุรักษ์ฟื้นฟูและการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของบรรพบุรุษสืบต่อ ลูกหลานต่อไป สอดคล้องกับ บุษบา หินเธาว์ (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์ฟื้นฟู ภูมิปัญญาผ้าทอลาวครั้ง พบว่า แนวทางอนุรักษ์ฟื้นฟู ควรเป็นการปลูกฝังค่านิยมและสร้างภาคภูมิใจใน คุณค่าของผ้าทอลาวครั้ง จัดหลักสูตรท้องถิ่นผ้าทอลาวครั้งในโรงเรียน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก อย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิมลกิตติสุนทร และพระพงษ์ศักดิ์ ปัญญาดี (2548) ที่ได้ศึกษา เรื่อง การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี 12 เดือนที่เอื้อต่อวิถีชีวิต ชุมชนโดยความร่วมมือของชุมชน ตำบลช่อแฮและตำบลป่าแดง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่า ควรจะบรรจุการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี 12 เดือน เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียน ได้ศึกษาเรียนรู้และร่วมงานประเพณี และควรส่งเสริม ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมในประเพณีต่าง ๆ ดังนั้น การที่เปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้ เรื่องของตนเอง วัฒนธรรม ประเพณีของชาติพันธุ์ของตนเอง อย่างถ่องแท้ ก็จะสามารถก่อให้เกิดการเข้าใจ ซึมซับ และปรับ ประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อสืบสานต่อไปอย่างยั่งยืน

2. เป็นที่น่าสังเกตว่าความเชื่อในวัฒนธรรม ประเพณี จะเก็บข้อมูลไว้ในตัวประชาชนชาวบ้านและผู้รู้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะได้รับการถ่ายทอดข้อมูลจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยการบอกกล่าว ซึ่งถ้าไม่มีผู้สืบทอดความรู้เหล่านั้น ก็อาจจะสูญหายมลายสิ้นไปพร้อมกับตัวประชาชนชาวบ้านและผู้รู้นั้นได้

3. ชาวบ้านนาเมืองใช้ชีวิตเป็นที่จัดกิจกรรมทางศาสนา สังคม และวัฒนธรรม เพราะวัดเป็นศูนย์รวมในการแสดงตัวตนที่สะท้อนความเป็นชาติพันธุ์ลาว ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ศาสนา สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนผ่าน การแต่งกาย การใช้ภาษาถิ่น การทำอาหาร มาร่วมงานที่วัด และยังเป็นพื้นที่สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างคนในหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ระหว่างพ่อแม่ที่จะได้พาลูกหลานมาเรียนรู้และซึมซับ วัฒนธรรมประเพณีของตน สอดคล้องกับ วนิดา ตรีสวัสดิ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ลาวเวียงของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า แนวทางการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาวเวียงของ วัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี คือ การใช้ศรัทธาและความเชื่อในพระพุทธศาสนาสืบทอดประเพณีจาก รุ่นสู่รุ่น สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างชาวลาวเวียงและระหว่างวัด รวมทั้งอนุรักษ์สิ่งปลูกสร้างในวัด ที่แสดงอัตลักษณ์ลาวเวียงไว้ให้อนุชนภาคภูมิใจ ได้เรียนรู้ และสืบทอดต่อไป นอกจากนี้ ชุมชน วัด และ

สถานศึกษามีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ของหมู่บ้านเพื่อให้การจัดงานเป็นไปด้วยความราบรื่น ด้วยดี สามารถสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในท้องถิ่นของพวกเขาได้ด้วย เช่น ประเพณี บุญผะเหวด ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น สอดคล้องกับ แรตคลิฟฟ์ บราวน์ และบรอนิสลอส มาลิน นอส์กี Radcliffe-Brown (1951) กล่าวว่า สังคมประกอบด้วยระบบต่าง ๆ เช่น ครอบครัว เศรษฐกิจ ศาสนา การเมือง และการศึกษา ซึ่งแต่ละระบบก็มีโครงสร้างและหน้าที่เฉพาะในระบบนั้น ๆ ซึ่งจะทำหน้าที่ให้สังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น หรือรักษาความสมดุลในสังคม ในประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ควรมีการรวบรวมความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เกี่ยวกับฮีต – คอง ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวบ้านนาเมืองที่เป็นระบบ แบบแผนการปฏิบัติที่ชัดเจน เก็บไว้ในสื่อต่าง ๆ นอกจากพ้อ แม่ ปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นสื่อบุคคลอย่างเดียว เพื่อใช้ถ่ายทอดให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้และสืบสานต่อไป
2. ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกิจกรรมในประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน
3. โรงเรียนควรนำข้อมูลจากงานวิจัยนี้ เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้นำชุมชนควรกำหนดยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการพัฒนาอนุรักษ์ฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีในชุมชนอย่างยั่งยืน เสนอต่อผู้บริหารระดับสูงขึ้นไป เช่น ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ ระดับจังหวัด เพื่อของบประมาณสนับสนุนสำหรับการพัฒนาอนุรักษ์ฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีในชุมชน
2. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด
3. ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ ระดับจังหวัด ควรช่วยสนับสนุน แผนการพัฒนาอนุรักษ์ฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีในชุมชนบ้านนาเมืองให้เป็นรูปธรรมที่สามารถ ดึงดูดความสนใจของบุคคลภายนอก เช่น ประเพณี บุญข้าวเปลือก ที่ทำกองข้าวเปลือกเป็นปราสาททรงข้าว จัดประเพณีตีกลองบายข้าวหลาม ในวันออกพรรษา แทนที่จะเผาข้าวหลามแจกกันรับประทานอยู่เป็นประจำแล้วทุกปี หรือการแห่ต้นดอกไม้ ในวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นหนึ่งเดียวในจังหวัดพิษณุโลก อันจะส่งผลต่อการท่องเที่ยวชุมชน ก่อให้เกิดการสร้างงานเกิดขึ้นในชุมชน และยังส่งผลให้วัฒนธรรม ประเพณีคงอยู่ในชุมชนสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- บันเทิง พาพิจิตร. (2549). *ประเพณี วัฒนธรรมไทย และความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- บุษบา หินเธาว์. (2557). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าทอลาวครั้ง. *วารสารปริชิต มหาวิทยาลัยทักษิณ (ฉบับพิเศษ)*, 27(3), 132-144.
- พระครูวิมลกิตติสุนทร และพระพงษ์ศักดิ์ ปัญญาดี. (2548). *การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี 12 เดือน ที่เอื้อต่อวิถีชีวิต ชุมชนโดยความร่วมมือของชุมชนตำบลช่อแฮ และตำบลป่าแดง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- รัศมี ชูทรงเดช, นุชนางค์ ชุมดี, ศิริลักษณ์ กัณชศรี และเชิดศักดิ์ ตริธยาภิวัฒน์. (2552). *โครงการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ในอำเภอยาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน* (รายงานการวิจัย). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วนิดา ตริสวัสดิ์. (2559). การสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาวเวียงของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ฉบับพิเศษ*, 8(2), 11-21.

- วิษุพันธ์ ไทยโพธิ์ศรี. (2553). การปรับตัวและการดำรงอยู่ของชุมชนลาวโซ่ง กรณีศึกษา บ้านเกาะแรด อำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- สมประสงค์ พันธุ์ประยูร. (2557). การถ่ายทอด ความคิด ความเชื่อ ของชาวปกากะญอผ่านพิธีกรรม กรณีศึกษาน้ำทิพย์ หมู่ที่ 4 ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก (การค้นคว้าอิสระ ประกาศนียบัตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2550). การประเมินและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ : ความหลากหลายทางชาติพันธุ์. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 26(1-2), 35-49.
- อภิชาติ จันทร์แดง. (2546). ความเชื่อ พิธีกรรม: กระบวนการเรียนรู้เพื่อศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนบ้านยางหลวง ตำบลท่ายา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาหมัดอัลซารีย์ มูแกม. (2559). ประเพณีพิธีกรรมความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมร บนพื้นที่บ้านจารย์ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Mary Macken-Horarik. (2014). Making Productive Use of Four Models of School English : A Case Study Revisited. *English in Australia*, 49(3), 7-19.
- Radcliffe-Brown, A. R. (1951). The Comparative Method in Social Anthropology. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 81(1/2), 15-22.